

FORSLAG TIL FELLES RETNINGSLINJER FOR BEHANDLINGEN  
AV SIVILE SAKER I TINGRETTENE OG LAGMANNSRETTENE  
– NY GIV FOR TVISTELOVEN

Fremlagt 7. januar 2019

## 1. Arbeidsgruppen

Arbeidet med felles retningslinjer ble til etter initiativ fra Den norske Dommerforening i samarbeid med Den Norske Advokatforening og Domstoladministrasjonen (DA). Inspirasjon til arbeidet ble blant annet hentet fra en lignende prosess som har vært gjennomført i Danmark.

Det ble nedsatt en arbeidsgruppe bestående av høyesterettsdommer Espen Bergh (leder), lagdommerne Per J. Jordal og Christian Lund, tingrettsdommerne Tina Bergstrøm og Hanne Sofie Bjelland, advokatene Knut Boye og Ola Ø. Nisja samt seniorrådgiver Merethe Baustad Ranum (DA). Sekretær for arbeidsgruppen har vært rådgiver Kari Hinrichsen Gjervold (DA).

Arbeidsgruppen har hatt følgende mandat:

*Arbeidsgruppen skal utarbeide retningslinjer for iringtef6ring av sivile saker som kan nyttes i alle alminnelige domstoler. Arbeidsgruppen forutsettes 6 lage separate retningslinjer for behandling i tingrettene og lagmannsrettene. Retningslinjene skal inneholde bestemmelser som ogs6 tar h6yde for digital iringtef6ring av sivile saker.*

Arbeidsgruppen legger med dette fram sine forslag.

## 2. Grunnleggende utgangspunkter for arbeidet

Arbeidsgruppen har i sitt arbeid tatt utgangspunkt i de sentrale form6lene med tvisteloven slik de ble uttrykt ved vedtakelsen av loven. I lovproposisjonen (Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) punkt 1.1) beskrives disse blant annet slik:

*Hovedform6let med reformen er 6 gi en mer effektiv sivil rettspleie som gir raskere, billigere og riktigere tvistel6sning for partene og bidrar til rettsavklaring. Det er et m6l b6de at tvister om mulig kan bli l6st utenfor domstolene, og 6 lette tilgangen til domstolene i saker der det er behov for det. I saker som f6res for domstolene m6 reglene legges til rette for en effektiv og retts sikker behandling.*

*Lovforslaget legger grunnlaget for en kulturendring blant dommere, advokater og parter n6r det gjelder behandlingen av sivile tvister. Det legger opp til en aktiv saksstyring fra dommerens side, med st6rre vekt p6 saksforberedelsen og kortere hovedforhandling enn i dag. H6ndteringen av den enkelte sak skal gjennomsyres av et proporsjonalitetsprinsipp, slik at saksbehandlings omfang st6r i forhold til tvistens betydning.*

Justis- og beredskapsdepartementet sendte 12. juli 2018 ut et h6ringsnotat med forslag til endringer i tvisteloven. I notatet gis det uttrykk for at tvistelovsreformen i hovedsak har v6rt vellykket. Samtidig erkjennes at ikke alle samfunnsm6lene er realisert fullt ut. Departementet har derfor fremmet forslag til lovendringer for 6 bidra til at form6lene med tvisteloven realiseres i st6rre grad.

Arbeidsgruppen mener det b6de er mulig og 6nskelig 6 oppn6 form6lene med tvisteloven i st6rre grad enn i dag ogs6 uavhengig av de foresl6tte lovendringene. Tvisteloven inneholder en rekke verkt6y som ikke er tilstrekkelig utnyttet. Siktem6let med arbeidsgruppens forslag er 6 legge til rette for at dommerne og advokatene kan utnytte disse p6 en bedre m6te.

Det er ingen motstrid mellom arbeidsgruppens forslag og forslagene til lovendringer i departementets h6ringsnotat. Arbeidene bygger p6 en sammenfallende grunntanke om i st6rre grad 6 fremme tvistelovens form6l om en forsvarlig, forholdsmessig og mer effektiv saksbehandling. Arbeidsgruppens konkrete forslag er fullt forenlig med forslagene i h6ringsnotatet.

Et ytterligere formål med arbeidsgruppens arbeid med felles retningslinjer er å bidra til en mer enhetlig og forutsigbar praksis ved norske tingretter og lagmannsretter. Erfaring viser at det kan være klare forskjeller i hvordan domstolene behandler sivile saker.

Arbeidsgruppen ser det som nødvendig at dommere og advokater har en omforent forståelse for hvordan man best sikrer en effektiv gjennomføring av rettsprosessen. Gode rettsprosesser krever at både dommere og advokater er godt forberedt. Dommeren må være aktiv på et tidlig stadium av saken. Det er tidlig i saksforberedelsen man får størst effekt av aktiv saksstyring og dialog mellom aktørene, slik at hver enkelt sak blir undergitt nødvendig og forholdsmessig ressursbruk. Både kontroll med de sentrale prosessdokumentene (stevning og tilsvarende, anke og anketilsvarende), bruken av planmøter og mulighetene for mekling er viktige verktøy for en god og forsvarlig behandling av sivile saker.

Rettsmekling bidrar til en smidig og prosessøkonomisk behandling av sivile tvister og har fått en sentral plass i arbeidsgruppens forslag. Norge er av de landene i Europa som gjør størst bruk av rettsmekling. Gjennomsnittlig gjennomføres det mekling i 16 – 18 % av sakene i tingrettene, og mellom 70 – 80 % av disse sakene resulterer i forlik. Det er imidlertid stor variasjon mellom de ulike tingrettene. De tingrettene som mekler minst, ligger nede i 6 – 7 %, mens de som mekler mest, ligger på 27 %. Også i lagmannsretten vil rettsmekling i mange saker være hensiktsmessig.

Domstolen bør alltid være tilgjengelig for rettsmekling der saken kan være egnet for dette. Selv om tid for hovedforhandling bør berammes/reserveres så tidlig som mulig, bør mulighetene for rettsmekling alltid understrekes. Selv om dommeren ikke skal legge et utilbørlig press på partene for å komme til enighet, antar arbeidsgruppen at flere domstoler har et uutnyttet potensial for mekling.

Ved forberedelsen av tvisteloven ble det lagt stor vekt på at ankebehandling i lagmannsretten skal konsentreres om det som er omtvistet og tvilsomt, og at det ikke skal være en full ny behandling av saken slik den sto for tingretten. Dette innebærer en klar forutsetning om at tiden som medgår til ankeforhandling i lagmannsretten, normalt skal være kortere enn hovedforhandlingstiden i tingretten i den samme saken. Arbeidsgruppen har ønsket å se på om denne grunnleggende forutsetningen ved iverksettelsen av tvisteloven faktisk er blitt oppfylt. To av arbeidsgruppens medlemmer, Christian Lund og Per Jordal, har gjennomført en undersøkelse av tidsbruken i lagmannsrettene sammenlignet med tingrettene. Totalt 493 saker er undersøkt. Resultatene viste et merforbruk i lagmannsrettene på i gjennomsnitt 6,4 %, målt i antall rettsdager. Resultatene er nærmere beskrevet i et notat som legges frem sammen med gruppens forslag.

Undersøkelsen viser at viktige målsettinger ved tvisteloven knyttet til ankebehandlingen i lagmannsretten ikke er oppnådd. Dette understreker at det er viktig med endringer i hvordan ankesaker forberedes og gjennomføres, for å få til en mer konsentrert behandling av ankesakene i lagmannsretten. Arbeidsgruppen mener at de forslagene som gruppen legger frem, vil være et vesentlig bidrag til en slik utvikling.

### 3. Forslag til felles retningslinjer

I samsvar med mandatet legger arbeidsgruppe frem et forslag til retningslinjer for tingrettene og et forslag for lagmannsrettene. Forslagene bygger likevel på de samme grunnleggende utgangspunktene og er i stor grad utformet på samme måte.

Retningslinjene er ment som et praktisk hjelpemiddel for domstolene og dommerne samt for partene og deres advokater. Retningslinjene gir tips og veiledning til de ulike fasene av prosessen og er utformet slik at det skal være enkelt og oversiktlig å finne frem til de ulike temaene.

Arbeidsgruppens ønske er at retningslinjene i størst mulig grad tas i bruk som felles retningslinjer for tingrettene og lagmannsrettene i Norge. Dette kan skje ved at hver enkelt domstol publiserer retningslinjene på sine nettsider og på annen hensiktsmessig måte og benytter dem i sin kontakt med partene i sivile saker. Arbeidsgruppen understreker at verken arbeidsgruppen, Dommerforeningen eller DA kan pålegge den enkelte domstol eller den enkelte dommer å ta retningslinjene i bruk. Retningslinjene innebærer ikke noen form for bindende pålegg. Arbeidsgruppen har imidlertid søkt å utforme retningslinjene slik at de skal være til veiledning og støtte for domstolene og partene og på den måten bidra til å forenkle og forbedre behandlingen av de sivile sakene. Det er lagt stor vekt på at retningslinjene ikke skal komme i konflikt med domstolenes eller dommernes uavhengighet.

Arbeidsgruppens forslag retter seg mot alminnelige tvistesaker i tingretten og mot anke over dom til lagmannsretten. Det innebærer at de ikke er ment å brukes ved saker etter tvangsfullbyrdsloven eller skiftesaker i tingrettene. Forslagene tar heller ikke hensyn til særlige forhold som foreligger ved saker som behandles etter reglene om småkravsprosess, ved anke over kjennelser og beslutninger og ved behandlingen av saker etter barneloven og barnevernloven. Når det gjelder foreldretvister, viser arbeidsgruppen til den nasjonale veilederen for domstolsbehandling, som også inneholder en særskilt rettsbok for planmøte. Dersom beløpsgrensen for småkravsprosess heves som foreslått i departementets høringsnotat, må det forventes en betydelig økning i antall saker som behandles med denne prosessformen. Det kan gi grunn til å utarbeide en særskilt veiledning for disse sakene.

Ved utarbeidelsen av forslagene har arbeidsgruppen sett hen til de danske retningslinjene, samt til Høyesteretts veiledning «Anke, saksforberedelse og prosedyre for Høyesterett». Både de danske retningslinjene og Høyesteretts veiledning er mer omfattende enn arbeidsgruppens forslag. Dette har blant annet sammenheng med at disse dokumentene behandler spørsmål av teknisk karakter knyttet til utforming av ulike dokumenter. Arbeidsgruppens siktemål har vært at gruppens forslag skal være teknologinøytrale og bør kunne benyttes uavhengig av den fremtidige teknologiske utviklingen. Det tilsier at retningslinjer av utpreget teknisk art, blant annet knyttet til digitale løsninger, ikke bør være omfattet av forslagene.

Arbeidsgruppen legger frem forslagene til retningslinjer på bokmål og på nynorsk.

#### 4. Planmøtemaler og innkallingsbrev

Etter arbeidsgruppens syn er en god gjennomføring av planmøte etter tvisteloven § 9-4 helt vesentlig for å oppnå de grunnleggende formålene som er påpekt under punkt 2 ovenfor. Gjennomføringen av planmøte er et svært viktig ledd i saksforberedelsen i sivile saker. Et tidlig og godt forberedt planmøte skal føre til at saken raskt kommer inn på «riktig spor», den totale tidsbruken reduseres og ressursene frigjøres til andre oppgaver i domstolene.

Gruppen mener at planmøtene bør forberedes og gjennomføres på en mer strukturert måte enn det som ofte er tilfelle i dag. For å oppnå dette har arbeidsgruppen utformet forslag til nye rettsbokmaler for planmøter i tingrettene og lagmannsrettene og i tillegg maler for innkalling til planmøtet.

Arbeidsgruppens forslag til rettsbokmaler er relativt omfattende. Tanken er at planmøtemalen skal gi god veiledning til de ulike spørsmålene som bør behandles tidlig i saksforberedelsen, samt gi dommerne påminnelser om hva som kan være aktuelt å ta opp i planmøtet. Ønsket er at disse påminnelsene kan bidra til at saken spisses slik at hovedforhandlingen/ankeforhandlingen kan konsentreres om tvistepunktene. I tillegg er det ønskelig at praktiske avklaringer blir gjort på et tidlig stadium i prosessen.

Det vil være nødvendig at dommeren er kjent med både malen og saken før møtet, slik at malen effektivt kan tilpasses den aktuelle saken.

Planmøtemalene er bygget opp for å gi mest mulig veiledning også i problemstillinger som ikke alltid er aktuelle, men som ikke må glemmes. Slik malene er utformet, betyr det at dommeren selv må stryke de alternativene som ikke er relevante. Det ideelle ville vært maler der dommeren ved enkle tastetrykk kunne velge mellom aktuelle alternativer. Dette er dessverre ikke en mulighet som finnes i domstolenes saksbehandlingssystem i dag. Arbeidsgruppen mener derfor at det bør tilbys to maler både for tingrettene og lagmannsrettene – en mal med full tekst som i arbeidsgruppens forslag og en «blank» mal som bare inneholder angivelse av spørsmålene som skal behandles.

Arbeidsgruppen har videre utformet innkallingsbrev til planmøte, som tar utgangspunkt i planmøtemalene. Innkallingsbrevet stiller konkrete spørsmål som skal fungere som en påminnelse til partene/prosessfullmektigene om hva det er aktuelt å forberede seg på før møtet.

Innkallingsbrevene og malene for rettsbok dekker de spørsmålene som er nevnt i tvisteloven § 9-4 andre ledd. I motsetning til de malene som er vanlig å benytte i dag, bygger ikke rekkefølgen direkte på loven. Arbeidsgruppen har lagt vekt på at gjennomføringen av planmøtet bør skje på en måte som i størst mulig grad sikrer et godt utbytte av møtet med tanke på den videre behandlingen av saken.

Arbeidsgruppen foreslår at planmøtemalene og innkallingsbrevene gjøres tilgjengelig som maler i domstolenes saksbehandlingssystem, Lovisa, som erstatning for de malene som finnes i dag.

Arbeidsgruppen legger frem forslagene til maler på bokmål og på nynorsk.

## 5. Tilbakemelding til advokatfullmektiger og ferske advokater

Advokatforeningen har nedsatt et utvalg som arbeider med å følge opp advokat- og juristutdannelsen i Norge. Utvalget har sett behov for at det legges bedre til rette for at advokatfullmektiger og ferske advokater etter sine første saker i retten kan få råd og veiledning om prosedyreprerastasjonen fra dommeren i den aktuelle saken.

Dommerforeningen har etter møte med representanter for Advokatforeningens utvalg anmodet om at arbeidsgruppen som ledd i sitt arbeid utformer retningslinjer for hva dommeren skal legge vekt på i en slik tilbakemelding. Arbeidsgruppen har etter dette utarbeidet en momentliste for hva som bør berøres av dommeren i forbindelse med at tilbakemelding gis til advokater.

Bruken av momentlisten forutsetter at advokaten tidlig informerer dommeren om at han eller hun kommer til å be om en tilbakemelding etter at saken er avsluttet. Det er viktig å være oppmerksom på at det er tale om et tilbud for at advokaten skal kunne forbedre seg, ikke en test med en vurdering av bestått/ikke bestått.

Momentlisten er utformet slik at dommeren kan ta notater underveis i prosessen, men gruppen forutsetter at det ikke er behov for å gjøre omfattende notater. Momentlisten skal ikke innebære merarbeid for dommerne, men snarere gjøre det lettere å besvare spørsmål fra advokaten.

Momentlisten bør publiseres på domstolenes intranett, domstol.no og Advokatforeningens nettsider, slik at den er lett tilgjengelig både for dommerne og advokatene.

Momentlisten foreligger både på bokmål og nynorsk.

Oslo, 7. januar 2019

Espen Bergh

Tina Bergstrøm

Hanne Sofie Bjelland

Knut Boye

Per J. Jordal

Christian Lund

Ola Ø. Nisja

Merethe Baustad Ranum

---

Kari Hinrichsen Gjervold